

Norwegian
Seed Savers

Kjære KVANN-medlem.

Haut er frøsanketid og tørketid.

Desse to hagegnomane gjer ein formidabel jobb for KVANN.

Stephen Barstow deler nokre av sine 400 ulike lauktypar, medan **Andrew McMillion** reiser rundt på Austlandet for å dele kunnskap om å hauste, reinske, tørke og ta vare på sortsekte frø. (KI har vore brukt til å pynte gnomane)

FRØBEREDSKAPSKURS – FRA FRØ TIL FRAMTID

I november reiser Andrew McMillion rundt på Østlandet og holder kurs og foredrag for hagelag, biblioteker, museer og andre som ønsker å videreformidle kunnskap om hvordan vi kan ta vare på og formere sortsekte frø. Hvordan kan vi bli mer selvforsynte med frø, og samtidig ta vare på det genetiske mangfoldet i hager og på gårder?

Andrew går gjennom de viktigste tipsene og triksene for å lykkes med å høste, rense, oppbevare og formere frø til eget bruk. Kurset tar utgangspunkt i gamle og lokale kultivarer, spiselige stauder, frukt og bær – og viser hvordan vi kan bygge opp vår egen frøberedskap.

Han introduserer også økologiske grunnprinsipper og praktisk kunnskap som kan bidra til å skape og ta vare på mangfoldige hager, småbruk og gårder.

Har dere lyst til å arrangere et foredrag eller kurs med Andrew McMillion i deres område?

Ta kontakt på andrew@kvann.no, så finner vi en dato som passer i november, eller i 2027.

Du trenger ingen forkunnskaper. Kurset passer for alle som er interessert i dyrking, frø og matberedskap; hobbydyrkere, småbrukere, grønnsaksdyrkere, skogshagedyrkere, hagelag, skoler, felleshager og alle andre som ønsker å lære mer om frø.

Del 1: Frøberedskap, Community Seed Banks, KVANN og framtidens matsystemer.

Del 2: Grunnleggende kunnskap om frøproduksjon, seleksjon, pollinering, høsting og lagring.

Løpende oversikt over kursene finner du her – følg med, det oppdateres stadig med nye!

[Frøberedskapsturné på Østlandet – K V A N N](#)

OBS: ser du at det arrangeres et kurs et sted hvor du kjenner noen, så hadde vi satt innmari stor pris på at du spredte ryktet til venner og kjente, slik at vi når ut til flest mulig potensielle frøvoktere!

Andre kurs:

«Spiselige planter, stauder og ville blomster»: Haugens Minde, Skien 26. 10 kl. 19.00 – 20.30

“Seed equipment fundamentals”: webinar på engelsk. 29.10 kl 20.00-21.30

Flere kurs, informasjon om påmelding, m.m. finn du på www.kvann.no

FRÅ TROMSØ TIL FINNSKOGEN

Haustsamlinga 2026 vart halden i Tromsø, med rundt 30 deltakarar frå heile landet. Schübelers hager-lauget bidro med eit fantastisk fagleg program, der vi fekk sett både ein sjøsamisk gard, staudesamling på kystmuseet, prestegardshagen i Balsfjord, og eit riktig utval av spanande planter på botanisk museum i Tromsø. Tusen takk til alle som bidrog til ei strålande helg! Bilde og meir informasjon finn de på facebook-gruppa til Schübelers hager, den er vel verdt å følge.

Neste samling blir vårsamlinga. I 2027 blir den 5.-7. mars i Grue Finnskog. Tema for denne samlinga blir skog, med alt det involverer. Vi skal sjølvstendig ha pakkedugnad for grunnstammar og podekvist, det blir fagleg påfyll om nyttevekstar i skogen, skoghagar i mange variantar, urter i og frå skogen, svedjebruk, osb. Finnskogen er ikkje den enklaste staden i Noreg å dyrke, så det kan bli særskilt mykje relevant for dykk som bur i fjellet, i nord, eller på andre vêrharde plassar. Men alle er som alltid velkomne – meld deg gjerne på med ein gong så vi er sikre på å skaffe soveplassar til alle. [Påmelding til vårsamling i Finnskogen 5.-7. mars 2027 – Fill out form](#)

FRUKT OG NØTTER

«Ekskursjon til første hjertenøttgården i Norge» ble gjennomført på Hetland gard, Vindafjord den 3. oktober. Hjertenøtter er en type valnøtt som er litt ekstra herdig og egnet til vårt nordlige klima. På gården Hetland i Ølensvåg har Magnus Haugland plantet flere hundre hjertenøttrær mellom beitende sauer. Plantene er rundt 6 år gamle og har så vidt begynt å bære litt nøtter. Vi møtte nøttebonden på gården der han forteller om sortene og hans erfaring med trærne så langt. Magnus er også ansatt hos Norsk landbruksrådgivning, NLR. Han har fått hjelp av NIBIO til å utforme en veileder for dyrking av hjertenøtt i Norge. Den kan du lese her:

[Hjertenøtt NIBIO RAPPORT 2022 8 120](#)

Foto: Magnus Haugland

Vi har sendt årets store tinging av nøtter og frø til Canada, men sidan vi måtte runde opp er det framleis høve til å kjøpe nokre sortar i nettbutikken: [Butikk – K V A N N](#) Men når desse tek slutt, så må du vente til 2027 for neste høve.

Podekvist og grunnstammar blir lagt ut i butikken i løpet av oktober, med tingsingsfrist 10. desember. Dei blir pakka på den store pakkedugnaden i Finnskogen første helga i mars – dugnadsfolket får pakken med seg heim, dei andre må vente på posten.

LØKBONANSA

Stephen Barstow sender ut forskjellige Allium fra Løkhagen Chicago ved Ringve Botaniske Hage og Verdenshagen hos Væres Venner i oktober, etter standard KVANN-satser.

- Jeg prioriterer de som allerede deler, og forplikter seg til å dele videre etter hvert. De som har delt selv og nye medlemmer de siste par årene kommer først i køen, sier Barstow.

- Ikke alle kan deles, men jeg prøver så godt jeg kan og innenfor min kapasitet.

Her er et Facebook-album med bilder fra hagen:

<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.10156846106840860>

Allium-hagen ved Ringve Botaniske Hagen (NTNU) i Trondheim inneholder en samling av gamle norske matløg samlet fra hele Norge i perioden 2008-2019. Her er vill- eller naturaliserte arter som har blitt flyttet til hager som matplanter før i tiden, og dette blir i økende grad gjort når det gjelder ursinum (ramsløg) og victorialis (seiersløg). I tillegg kan man her se en samling av ville arter og pryddvarianter plantet for å demonstrere mangfoldet av Allium-slekten. Hagen er støttet finansielt av Landbruksdirektoratet og Genressurssenteret. Tilbudet finner du i «KVANNs Alliumlaug» og «KVANNs laug for Flerårige og Skoghage Grønnsaker»

HØRINGER

Økt støtte til frøavl?

Landbruket har gjennom jordbruksforhandlingene satt fokus på behovet for å styrke frøproduksjonen i Norge. Vi importerer i dag over 90 % av frøene som brukes, og forskere har nylig pekt på hva det betyr for beredskapen. Landbruksdirektoratet har hatt et lite tilskudd for frøprodusenter, men det har vært små midler og svært avgrenset. Eksempelvis er det kun én ertesort som har kunnet få tilskudd.

KVANN har sendt høringssvar, der vi oppfordrer til at tilskuddet for frøprodusenter økes betraktelig, og at alle typer grønnsaksfrø inkluderes. Vi ber også om at de etablerer støtte til vegetative formeringsdeler, slik at dere slipper å oppleve at det blir utsolgt for norsk settehvitløg etter tre minutter.

Høringsbrevet fra KVANN leser du her:

<https://kvann.no/2026/09/02/okt-tilskudd-til-froavl/>

Forbud mot å ta med planter over grensa, og lov til å dele vegetativt?

Mattilsynet har sendt plantehelseforskriften på høring med frist 10. oktober. Det er denne forskriften som regulerer våre muligheter til å dele stiklinger, avleggere, løker, knoller, podekvist, osv. Plantefaglig utvalg i KVANN jobber med et høringssvar. Vi ønsker å påpeke viktigheten av at vi får dele, og at vi får hente frø i utlandet, særlig fra NordGen og andre genbanker.

Det er foreslått at det skal bli strengere å importere planter i jord over grensa, det tenker vi i utgangspunktet kan være klokt, men vi vil gjerne ha motargumenter. Send dine kommentarer til medlem@kvann.no så snart som mulig - her trenger vi alle kloke tanker!

Høringen finner dere her: [Høring - forslag til endring av plantehelseforskriften | Mattilsynet](#)

REETABLERING AV HISTORISKE NYTTEHAGER

Det vi i dag kaller permakultur og økologisk dyrking, er i store trekk det samme som historisk riktig dyrking.

1: Hvorfor reetablere historiske nyttehager?

Hus og hage hører sammen, og uten de riktige omgivelsene vil et restaurert hus bare vise en del av den virkeligheten det hørte sammen med. Hagen var og er like viktig som huset. Ved et museum er det ofte slik at interiøret i huset ikke skal røres, mens i en hage kan man berøre, lukte, føle, til og med kanskje smake på og oppleve omgivelsene. Plantene engasjerer oss, vi inngår i et aktivt forhold med dem.

Barn og unge trenger å lære hva dyrking handler om. Skolene må trekkes inn, slik at barn og unge lærer hvorfor vi som mennesker er avhengige av det som gror, gjennom fotosyntese og produksjon av oksygen, gjennom produksjon av mat og brensel, og gjennom produksjon av fiber til klær.

Å kunne så, stelle og høste nytteplanter og vite hvordan vi kan kunne utnytte dem, er den viktigste form for beredskap. Men denne beredskapen kan kun holdes ved like gjennom handlinger og overføring av kunnskap og ferdigheter. Denne immaterielle kompetansen må både bevares, kunne finnes igjen og være tilgjengelig. Kunnskap om hvordan man dyrker må være en viktig del av all formidling, og gjennom å bruke tradisjonelle redskaper får vi en nærmere opplevelse av hva det vil si å dyrke. Hendene skal ned i jorda! Beredskap er det vi kan, ikke hermetikken vi har lagret i kjelleren!

Planter er kulturhistorie. Å formidle hagehistorie krever en arena der historien kan holdes levende og nær. I klimaendringenes tid er det viktig å ta vare på gamle sorter av grønnsaker, frukt, bær og prydplanter. De har et bredt genetisk materiale som gjør at sorten kan overleve andre vær- og klimaforhold enn gjennomsnittet. Det vil alltid være noe som klarer seg gjennom ekstra tørre, ekstra våte, ekstra varme, ekstra kalde sesonger. De er ikke som de moderne sortene som er avlet fram for at alle skal modnes på samme tid og få samme høyde og størrelse.

Som regel er det eldre mennesker som har kunnskapen, kompetansen, forståelsen og utholdenheten som kreves. Hvordan overføre dette til de unge? En hage må holdes ren, ikke rengjøres. Det betyr at vedlikeholdet må være konstant og kontinuerlig. De færreste bevilgende myndigheter forstår dette.

Det kan være utfordrende å finne riktig plantemateriale, men de fleste hagebøker fra 1800-tallet ligger på Nasjonalbibliotekets nettbibliotek. Søk på «havebog» eller «havebok», og du får mange treff. [Søk i hundretusenvis av bøker på nett | e-bøker | Nasjonalbiblioteket](#)

Alle dyrkbare arealer vil være under press for utbygging. Et areal som ligger brakk, vil være det perfekte for en utbygger, som bare ser en økonomisk verdi. Men under andre verdenskrig ble det dyrket på alle mulige arealer i norske byer. Slik dyrking er beredskap, og det er en verdi som utbyggere ikke forstår verdien av, for det har ingen ren pengeverdi. Ifølge Oscar Wilde er en kyniker en som vet prisen på alt, men som ikke kjenner verdien av noe. Det er for mange slike i verden.

Les heile oppsummeringen fra Urteseminaret på Linderud av Mari Marstein her.

<https://kvann.no/2026/09/21/oppsummering-reetablering-av-historiske-nyttehager/>

ROOT2FORK I GANG: Skoglandbruk som tiltak for regenerativt landbruk

Fra 14. til 17. september samlet konsortiet bak forskningsprosjektet [Root2Fork](#) seg i Freising og München til sin første fysiske prosjektuke. Prosjektet er en del av det europeiske partnerskapet AGROECOLOGY.

Root2Fork utforsker flersjiktet skoglandbruk (*multi-strata agroforestry*), hvor busker og skyggetolerante flerårige vekster – som grønnkål, spinat og ruccola – etableres mellom rader av eple- og kvedetrær. Sammenlignet med ettårige vekster danner disse flerårige plantene dypere rotsystemer, lagrer mer karbon og sikrer en mer robust matproduksjon. Fire «Living Labs» i Portugal, Tyskland, Finland og Norge forankrer arbeidet i praksis ved å koble produksjonen direkte til restauranter og offentlige kantiner. Fra Norge deltar prosjektpartnerne KVANN og Sogn Jord- og Hagebruksskule (SJH).

Som del av prosjektet skal vi i KVANN lage et nettverk for de som jobber med skoghager. Er du en av dem? Ta kontakt med Benedicte (benedicte@kvann.no) for å få tilgang på kunnskap, spennende planter, og invitasjon til kickoff-møte i oktober.

Under samlingen ble det lagt vekt på samarbeid innen økosystemtjenester, pollinering, biostimulanter, sirkulærøkonomi og jordhelse. Partnerne besøkte også den tyske testarenaen ved Nantesbuch, med fokus på sosiale og økonomiske rammer. Uken ble avrundet på AgriFood Demo Day. Gjennom fire dager styrket partnerne målet om å bringe agroøkologiske innovasjoner til markedet og koble forskning tettere sammen med bønder, forvaltning og samfunn. Les mer på root2fork.eu.

bilde: [Judit Fehér](#)

ENIGHET OM EUS NYE SÅVAREREGELVERK: Dette betyr det for sorts- og frø mangfoldet

EU har kommet frem til en foreløpig enighet om det nye regelverket for produksjon og omsetning av planteformeringsmateriale. Det nye regelverket (<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11548-2026-INIT/en/pdf>) anerkjenner for første gang bevaringsnettverk formelt og rydder opp i en langvarig juridisk gråsoner, selv om helheten fortsatt preges av et omfattende kontroll- og dokumentasjonssystem.

Her er hovedpunktene:

- **Formell anerkjennelse av bevaringsorganisasjoner:**
Nettverk, genbanker og ideelle organisasjoner får et eget juridisk handlingsrom. De kan produsere, bytte og omsette mangfoldsmateriale uten profittformål, med unntak fra streng sertifisering, krav om registrering som yrkesdyrker og tunge sporbarhetskrav.

- **Lovlig frøbytte for bønder:**
Bønder får eksplisitt rett til å bytte eget såkorn og frø i naturalier uten penger involvert. Ordningen gjelder lokalt og i begrensede mengder, men omfatter ikke arter som potet, vin og visse andre vekster av plantehelsehensyn.
- **Bedre tilgang til mangfold for hobbydyrkere:**
Frø til amatørdyrkere kan omsettes uten obligatorisk sortsregistrering eller sertifisering, så lenge sorten har en tilgjengelig beskrivelse og tilfredsstillende grunnleggende krav til plantehelse og spireevne.
- **Forenklet registrering for bevaringssorter:**
Tradisjonelle og lokalt tilpassede sorter kan godkjennes på bakgrunn av en offisielt anerkjent sortsbeskrivelse i stedet for krevende tekniske feltprøver, og godkjenningssperioden utvides til 30 år.
- **Stabilitet for økologisk heterogent materiale:**
Dagens rammeverk for økologisk heterogent materiale videreføres uendret, noe som sikrer forutsigbarhet for økologiske aktører og vern mot genmodifisering i denne kategorien.
- **Bredere virkeområde og administrativ byrde:**
Regelverket definerer i utgangspunktet enhver overdragelse som omsetning – selv uten kommersiell hensikt – og pålegger profesjonelle aktører nye, tunge krav om seks års journalføring og sporbarhet, mens forskning og foredling unntas helt.
- **Sortsregister og åpenhet:**
EUs felles sortsregister harmoniseres og vil angi om en sort er en hybrid eller fremstilt med nye genomiske teknikker (NGT), men vil verken opplyse om immaterielle rettigheter (patenter/rettighetsbegrensninger) eller spesifisere alle foredlingsmetodene som er benyttet.

KONKURRANSE!

Har du barn, eller er du sjølv under 16 år? Då kan du ville både pengar og frø, og bli betre kjent med hagane i Schübeler-nettverket og Urtearv-prosjektet. Les meir her: [Konkurranse! – K V A N N](#)

IDEKASSE:

Har du ein god ide som du vil dele med KVANN? Eit arrangement du saknar, eller noko du har lyst til å bidra med? Legg det inn her: [Innspeil til foredrag og kurs – Fill out form](#)